

PRINCIPI PSIHIJATRIJE U ZAJEDNICI U HRVATSKOJ

Tribina, Neuropsihijatrijska
bolnica »Dr. Ivan Barbot«
Popovača, 1. lipnja 2007.

U organizaciji Udruge za unapređenje duševnog zdravlja i kvalitete života duševnog bolesnika i njegove obitelji »Sretna obitelj« i Neuropsihijatrijske bolnice »Dr. Ivan Barbot« u Popovači dana 1. lipnja 2007. godine održane su: tribina pod radnim nazivom »Principi psihijatrije u zajednici u Hrvatskoj«, treća godišnja skupština Udruge »Sretna obitelj« i predstavljanje III. psihoedukacijske knjige Udruge koja je dio projekta »Prihvatimo različitosti, odbacimo predrasude«.

Predavači na tribini bili su doc. dr. sc. Slađana Ivezić-Štrkalj, voditeljica Dnevne bolnice PB Vrapče i voditeljica Centra za rehabilitaciju PB Vrapče s temom »Centar za rehabilitaciju«, doc. dr. sc. Mate Mihanović, ravnatelj PB »Sv. Ivan« Jankomir - Zagreb s temom »Rana intervencija kod prvih epizoda psihotičnih poremećaja«, dr. David Ellard, predavač i istraživač na Sveučilištu u Coventryju (UK) s temom »*Self management*« (sa simultanim prevodjenjem) i dr. Marina Kovač, ravnateljica NPB Popovača s temom »Uloga dnevne bolnice u psihijatriji u zajednici«.

Za ovu prigodu izdvajamo prikaz djelovanja Centra za rehabilitaciju, koji je ustrojbeno novina u sustavu za mentalno zdravlje u Hrvatskoj.

Centar za rehabilitaciju osoba s psihotičnim poremećajima organiziran je u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče uz podršku i preporuku Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi u svrhu poticanja vanbolničkih programa liječenja osoba koje boluju od psihotičnih poremećaja. Program ima svoje uporište u smjernicama dogovorenim u sklopu projekta koji potiče razvoj

psihijatrije u zajednici Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Europske unije (EU), a u sklopu programa pakta stabilnosti.

Namjera je centra razvijati ogledni model rehabilitacije za Hrvatsku. U sklopu programa pakta o stabilnosti dogovoren je program rehabilitacije za skupinu pacijenata s dijagnozom psihotičnog poremećaja koji se učestalo bolnički liječe kao glavni prioritet. Pretpostavka je da će program rehabilitacije omogućiti liječenje u zajednici i da će doći do pada korištenja bolničkog liječenja osoba koji se nalaze u programu. Program će biti povezan s bolničkim sustavom i izvanbolničkim službama važnima za ostvarenje ovog programa kao što su to liječnici obiteljske medicine, centri za socijalnu skrb, službe za zapošljavanje i udruge korisnika usluga. Prema preporukama SZO-a služba za mentalno zdravlje je organizirana po principima psihijatrije u zajednici što znači da se veliki broj aktivnosti vezanih za liječenje treba odvijati kroz službe vanbolničkog liječenja u zajednici, bolničko liječenje treba biti što kraće i provoditi se u psihijatrijskim odjelima u općim bolnicama. Predlaže se program deinstitucionalizacije što znači da velike centralizirane psihijatrijske institucije postupnom reformom treba zamijeniti prikladnijim službama u zajednici. Psihijatrijska bolnica Vrapče između ranije navedenog u namjeri da slijedi stručne preporuke Svjetske zdravstvene organizacije uvodi program rehabilitacije u zajednici. Prema SZO-u: »Službe za mentalno zdravlje u zajednici uključuju programe rehabilitacije u zajednici, različite hospitalne programe, mobilne krizne timove, programe smještaja s različitim terapijskim programima i različitim razinama supervizije, pomoć u kući i specijalne službe za specijalne populacije kao što su djeca, adolescenti, žrtve traume i starije osobe. Službe u zajednici nisu u bolnici, ali rade u uskoj suradnji s bolnicom s primarnom zaštitom i neformalnim grupama (nevladinim organizacijama) koje rade u zajednici. Neformalne grupe ne mogu zamijeniti formalne službe, ali mogu biti komplementarne u pružanju pomoći. Prednosti ovog pristupa su sljedeće: omogućuje život pacijenta u zajednici, reducira stigmatu i smanjuju potencijalnu mogućnost kršenja ljudskih prava. Veći broj pacijenata zahtijevat će kratkotrajno bolničko liječenje dok će ipak jedan manji broj pacijenata trebati duže hospitalno liječenje pa je zbog toga potrebno da postoje hospitalne službe koje nude mogućnost dužeg liječenja.

Službe za mentalno zdravlje u zajednici su usko povezane s primarnom zdravstvenom zaštitom, sekundarnim i tercijarnim službama u bolnici.

Otvaranje službi u zajednici ne predstavlja veliku financijsku uštedu u odnosu na postojeći sustav, iako se ušteda može pokazati nakon dužeg vremena. Međutim, danas je opće prihvaćeno da je ovaj sustav više usklađen s potrebama pacijenata i daje bolje rezultate liječenja. Ciljana skupina centra za rehabilitaciju su osobe s dijagnozom psihotičnog poremećaja s učestalim recidivima, učestalim hospitalizacijama i oštećenjem socijalnog i radnog funkcioniranja kojima je potrebna rehabilitacija u smislu smanjenja negativnih utjecaja bolesti na kvalitetu života, što uključuje osposobljavanje za svakodnevni život i rad. Uključeni su pacijenti sa sljedećim dijagnozama: shizofrenija, bipolarni poremećaj, depresija s psihozom, paranoidna psihoza.

Cilj rehabilitacijskog programa je realističan oporavak koji dozvoljava pacijentu da živi u zajednici u kojoj ostvaruje zadovoljavajuće socijalne veze s prijateljima i obitelji, kad god je to moguće, da se školuje, radi, prekvalificira za posao, a kada je nesposoban za posao, da se nalazi u dijelu sustava koji mu omogućuje bolju kvalitetu života u odnosu na njegov kapacitet. Za pacijente kod kojih je smještaj rizični faktor pogoršanja bolesti potrebno je također naći zadovoljavajuća smještajna rješenja. Očekuje se da će razvijeni sustav rehabilitacije smanjiti česte bolničke hospitalizacije. Bolničko liječenje će se primijeniti uvijek kada je to u interesu pacijenta.

Da bi program bio učinkovit, potrebno je paralelno s otvaranjem programa uspostaviti suradnju i potaknuti inicijativu za otvaranje mogućnosti zapošljavanja/okupacije osoba sa smanjenom radnom sposobnošću ili radno nesposobnih što je odgovornost drugih sektora društva koje je nužno potaknuti na akciju korištenjem već postojećih zakonskih odredaba Zakona o socijalnoj skrbi, Zapošljavanju i rehabilitaciji osoba s invaliditetom i nekih drugih zakona. Suradivati s drugim strukama kao što je to npr. medicina rada u stvaranju protokola za procjenu radne sposobnosti oboljelih i njihove profesionalne rehabilitacije, sa službama socijalne skrbi na programima smještaja i osposobljavanja za samostalan život.

Trajanje rehabilitacije je individualno, a ovisi o početnoj procjeni nivoa oštećenja socijalnog i radnog funkcioniranja i kapaciteta za rehabilitaciju, napredovanja u programu rehabilitacije i nekih drugih faktora te o evaluaciji potreba tijekom rehabilitacije. Ovisno o individualnim potrebama u program rehabilitacije pacijenti će biti uključeni s različitom vremenskom učestalošću. Nakon završetka programa dogovorit će se način daljnjeg praćenja pacijenta.

Program rehabilitacijskog centra trenutno se odvija u prostorima psihijatrijske bolnice Vrapče u vremenu od 8 do 16 h. Pretpostavlja se da će se programu u skorijoj budućnosti odvijati izvan bolnice Vrapče. Dio programa će se odvijati u kući pacijenta i u gradu kao dio treninga socijalnih vještina.

Multidisciplinarni tim Rehabilitacijskog centra uključuje psihijatra, koji je voditelj i supervizor rehabilitacijskog programa, liječnika na specijalizaciji, višu medicinsku sestru, socijalnog radnika, radnog terapeuta i psihologa te po potrebi druge stručnjake. Članovi tima imaju jasan opis poslova. Rad u timu uključuje *case management* principe, što znači imenovanje osobnog koordinatora programa koji pomaže pojedinom pacijentu da postigne dogovorene terapijske ciljeve. Članovi tima sudjeluju u terapijskim aktivnostima u skladu s njihovom edukacijom. Tim održava redovite sastanke vezane za procjenu stanja, planiranje i evaluaciju liječenja za određenog bolesnika. Tim izrađuje individualni terapijski plan za svakoga pacijenta i redovito ima superviziju. Članovi tima komuniciraju s bolničkim sustavom, socijalnom službom, zavodima za zapošljavanje, domovima umirovljenika, policijom, nevladinim udrugama i slično.

Centar za rehabilitaciju u zajednici važna je organizacijska karika psihijatrije u zajednici koja primjenjuje individualizirani pristup, posvećuje jednaku pažnju sposobnostima koje

potiče i nesposobnostima koje nastoji smanjiti. Terapijski program orijentiran je na optimalan oporavak od bolesti s ciljem da minimalizira negativne posljedice bolesti na život pacijenta.

Tijekom događaja svim sudionicima besplatno je podijeljeno III. izdanje psihoedukacijske knjige Udruge u sklopu projekta »Prihvatimo različitosti, odbacimo predrasude« - Živjeti s duševnom bolesti. Psihoedukacija, odnosno učenje o duševnim bolestima, provodi se putem predavanja s diskusijama. Radionice podrške provode se po načelu grupa samopomoći, uz prisustvo i volonterski rad stručnjaka različitih profila s područja brige o mentalnom zdravlju. Oni svojim znanjem i iskustvom pridonose kvaliteti rada i uopće programa Udruge koji svake godine prolazi gotovo 400 korisnika. Predavanja stručnjaka i izvoditelja programa, objavljena u ovoj knjizi, pripremljena su s mnogo truda i volonterskog rada. Ona se ističu kvalitetom, jednostavnošću i prilagođenošću ciljanoj populaciji korisnika, te su time vrednija i zaslužuju biti objavljena kako bi postala trajno pristupačna svima koje ova problematika zanima i kako bi se mogla upotrijebiti u budućim programima, kako ove Udruge, tako i u radu onih koji se bave duševnim bolesnicima i njihovim obiteljima, njihovim informiranjem, podrškom te u borbi protiv predrasuda prema duševnim bolestima.

Sadržaj knjige rezultat je rada 27 autora različitih profesionalnih usmjerenja, sadržajno i stilski prihvatljiva i razumljiva svim skupinama čitatelja ± oboljelima, njihovim obiteljima i stručnjacima.

Na ovom događanju sudjelovalo je stotinjak stručnjaka s područja zdravstva i socijalne skrbi, humanitarnih nevladinih udruga i drugih pomažućih profesija.

Priredili: Daša Poredoš Lavor i Dejan Čopić